

พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคมปัจจุบันตามหลักไตรสิกขา

Current social development According to the principles of the Threefold Training

พระครูธรรมธรรวเรธา อคฺคเตโช (วรเดชา พรหมเสนา)*

Phrakhrudhammathorn Waradecha Aggatejo (Waradecha Phromsena)

วิทยาลัยพระธรรมทูต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Dhammaduta College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Email: wrdc_09@hotmail.com

Received: April 26, 2025

Revised: July 24, 2025

Accepted: July 26, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้ มุ่งศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน ศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหาสังคมอันจะนำไปสู่ประโยชน์ความสำเร็จและความสุข ศึกษาแนวทางการวางแผนเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคมตามหลักพระพุทธศาสนา โดยวิธีการวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ เพื่อนำไปสังเคราะห์ บริหารจัดการ ปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางเอาไว้ โดยไม่ขัดต่อตามความต้องการของผู้คนในสังคม พระพุทธศาสนามีหลักการที่สำคัญต่อการพัฒนาสังคม เป็นมิตรกับสังคม อยู่กับสังคมมาโดยตลอด เมื่อสังคมเกิดวิกฤตการณ์ปัญหาหลักด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเป็นประจำ เช่น ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสิ่งแวดล้อม พระพุทธศาสนานอกจากจะมีบทบาทที่สำคัญ ต่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคมนั้น ๆ เป็นอย่างยิ่งแล้ว อีกทั้งยังมีความสามารถในการสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้น ด้วยการประสานเชื่อมโยงระหว่างสังคม ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ถูกต้องดีงามแบบบูรณาการ ซึ่งจะส่งผลให้สังคมมีคุณธรรมจริยธรรม อย่างต่อเนื่องด้วยดี และมีคุณภาพที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: พระพุทธศาสนา; พัฒนาสังคมปัจจุบัน; ตามหลักไตรสิกขา

* พระครูธรรมธรรวเรธา อคฺคเตโช (พรหมเสนา), ดร., อาจารย์วิทยาลัยพระธรรมทูต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, Phrakhrudhammathorn Waradecha Aggatejo (Waradecha Phromsena) Dr., Lecturer of the Dhammaduta college, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Abstract

This article aims to: study the current problems in society; study solutions to social problems that will lead to benefits, success and happiness; study the Planning guidelines for preventing and solving social problems according to Buddhism, by analyzing the problems that arise in the way of life to synthesize, manage, improve and develop according to the objectives that have been laid without contradicting the needs of people in society, Buddhism has important principles for social development. it is benevolent and is in harmony with the society at all times especially when society is in crisis that arise on a regular basis such as from social, economic and environmental aspects, Buddhism, besides playing an important role in solving the problems and developing that society very much, It also has the ability to create unity to occur, by coordinating the links between society to make changes in the right, good, integrated way This will result in a society, which is consistently with morals and ethics. and sustainable quality.

Keywords: Buddhism; Current Social Development; Sustainable Integration.

บทนำ

ความเป็นมา สังคมปัจจุบันเป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของแต่ละชุมชน มีอัตลักษณ์และโดดเด่นเฉพาะตัวหลาย ๆ ด้าน รวมไปถึงการลอกเลียนแบบสังคมต่างชาติ จึงเกิดปัญหาสังคมหลายประเภท ซึ่งส่งผลกระทบต่อส่วนรวม ทำให้เกิดความทุกข์ ความเดือดร้อน บั่นทอนจิตใจของผู้คนในสังคมนั้น ๆ ไม่เพียงทำให้เกิดความทุกข์ความเดือดร้อนเท่านั้น หากแต่ยังส่งผลไปถึงความสิ้นเปลืองต้องบประมาณค่าใช้จ่ายที่จะนำไปแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอีกด้วย แต่ถ้าหากมีการศึกษาถึงสาเหตุความเป็นไปของสังคมและมวลปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วในสังคมหรือที่อาจจะเกิดขึ้นเพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปสู่การป้องกันและแก้ไขได้อย่างเท่าทันอย่างบรรเทาเบาบาง ปัญหาสังคมภายนอกมีผลกระทบต่อสังคมครอบครัวได้อย่างง่าย ตัวอย่างเช่น ปัญหาครอบครัว^๑ “วิกฤตการณ์ครอบครัว” (Family Crisis) หมายถึงเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ภายในครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไปตามความผันแปรของวิถีทางการดำเนินชีวิตที่สมาชิกภายในครอบครัวต้องเผชิญกับภาวะที่โลกเจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วด้วยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีใหม่ ๆ ในขณะเดียวกัน ปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ ทางสังคมก็เพิ่มทวีคูณมากขึ้น จนสมาชิกครอบครัวไม่สามารถจะปรับตัวหรือเตรียมที่จะรับสถานการณ์ได้อย่างระมัดระวังเหตุการณ์ไม่คาดฝัน หรือไม่ปรารถนาจะให้เกิดขึ้น ก็อาจจะเกิดขึ้นภายในครอบครัว

^๑ ทศนีย์ ทองสว่าง, สังคมวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๙), หน้า ๙๙.

ความสำคัญ แนวทางเพื่อพัฒนาสังคมปัจจุบันที่จะนำไปสู่ประโยชน์สุขความสำเร็จได้นั้น จะต้องศึกษาประเด็นสำคัญของสังคม เช่น (๑) ความเป็นมาของสังคม มีความเป็นมาอย่างไร (๒) พื้นฐานของสังคม มีพื้นฐานดั้งเดิมอย่างไร (๓) ประเพณีของสังคม มีการปฏิบัติอย่างไร เช่น นับถือศาสนาอะไร มีวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตอย่างไร และ (๔) วิถีชีวิตความเป็นอยู่ มีแหล่งที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม ให้ประโยชน์ต่อการศึกษาอย่างไรบ้างทั้งทางด้าน ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และ ภูมิศาสตร์ ซึ่งจะต้องอาศัยสื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่มาของสังคม สังคม^๒ คือกลุ่มคนมากกว่า ๒ คนขึ้นไปมาอยู่รวมกันเป็นระยะเวลายาวนาน ในพื้นที่หรือขอบเขตที่กำหนด ประกอบด้วยสมาชิกทุกเพศทุกวัย ที่มีการติดต่อสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยมีระเบียบแบบแผนหรือวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิตของตนเอง สามารถเลี้ยงตนเองได้ (Self Sufficient) ในสังคม หมายความว่าสังคมนั้นต้องมีการจัดการให้สมาชิกได้รับสิ่งที่จำเป็นในการดำรงชีวิตโดยวิธีการต่าง ๆ เช่น การซื้อขายหรือการแลกเปลี่ยนกับสังคมอื่น ๆ

ปัญหาเชิงพื้นที่หรือเชิงปัญหาเชิงสถานการณ์ ขึ้นชื่อว่าสังคมอยู่ที่ไหนก็ตาม เมื่อรวมตัวกันแล้ว ก็ล้วนแต่มีปัญหาสังคมด้วยกันทั้งนั้น ในสถานการณ์ปัจจุบันมีปัญหาต่าง ๆ ที่สลับซับซ้อนเป็นอย่างมาก ยิ่งที่เป็นสังคมที่ทันสมัยไปตามยุคที่มีการติดต่อประสานงานแบบไร้สายที่มองไม่เห็น ก็ยังเป็นสังคมที่น่าหวาดกลัวเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมที่เป็นเมืองหลวงหรือเมืองใหญ่ก็ยิ่งเพิ่มอันตรายมากขึ้น แบบชนิดที่ว่าต้องเฝ้าจับตาอย่าให้พลาดเคลื่อนเลยทีเดียว ต้องระมัดระวังแบบไม่ให้พลาดสายตากันเลยก็ว่าได้ ถ้าเมื่อไหร่จะเกิดปัญหาได้ทันที นั่นก็คือปัญหาสังคมในเมืองไทย ปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นสังคมชนบทหรือเมืองหลวงก็มีความเสี่ยงด้วยกันทั้งนั้น เพราะเป็นสังคมที่กำลังพัฒนาสู่ความเจริญทางด้านวัตถุอย่างไม่หยุดหย่อน ถึงแม้ว่าจะแตกต่างกันก็ตาม แต่จุดมุ่งหมายของการพัฒนามุ่งไปที่ความเจริญทางวัตถุภายนอก ดำรง ฐานดี^๓ กล่าวได้ว่า นักปราชญ์ชาวกรีกชื่อ อริสโตเติล (Aristotle) ได้กล่าวว่า “มนุษย์เป็นสัตว์สังคม” (social animal) นั้นหมายความว่า มนุษย์จะมีชีวิตอยู่รวมกันเป็นหมู่เหล่า มีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กันในหมู่มวลสมาชิก

เป็นความจริงในแต่ละวันทุกคนมีภาระงานที่จำเป็นในการติดต่อประสานงานและเกี่ยวข้องกับบุคคล ทั้งที่รู้จักและไม่รู้จักเป็นประจำโดยไม่ขาด การติดต่อประสานงาน การเชื่อมโยงกันระหว่างสังคมต่อสังคม เป็นสาเหตุอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหา โดยปัญหาแต่ละอย่างที่เกิดขึ้นน้อยบ้างมากบ้างตามเหตุปัจจัยของแต่ละสังคม เป็นธรรมชาติของสังคมมนุษย์ที่มีจำนวนตั้งแต่สองคนขึ้นไปก็เริ่มเกิดปัญหา เป็นต้นว่า ปัญหา

^๒ ทศนิยม ทองสว่าง, สังคมวิทยา, หน้า ๒.

^๓ ดำรง ฐานดี, สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเบื้องต้น, (กรุงเทพฯนคร: พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓), หน้า ๑.

ความเป็นอยู่ การทำมาหากิน การแบ่งปัน การคิดเห็น เป็นต้น สำนักงานสถิติแห่งชาติ^๕ ได้จัดทำการศึกษาภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ปี ๒๕๕๔ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับรายได้ค่าใช้จ่าย ภาวะหนี้สิน และทรัพย์สินของครัวเรือน ตลอดจนลักษณะที่อยู่อาศัย โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลทุกเดือน (มกราคม - ธันวาคม ๒๕๕๔) จากครัวเรือนตัวอย่างในทุกจังหวัดทั่วประเทศ ทั้งในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล สำหรับสรุปผลเบื้องต้นการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ในช่วงเดือนแรกของปี ๒๕๖๔ ฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อนำเสนอข้อมูลเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ข้อมูล โดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจ ๖ เดือนแรก (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๔) ซึ่งสรุปผลการสำรวจที่สำคัญไว้แล้ว

สรุปหลักการและเหตุผล จากความเป็นมา ความสำคัญ และปัญหาเชิงพื้นที่ ตามที่กล่าวมาแล้วสรุปได้ดังต่อไปนี้

ความเป็นมา จากความเป็นมาดังกล่าวข้างต้น สังคมปัจจุบันมีความเป็นอัตลักษณ์ของตนเอง มีความเป็นอยู่แบบเร่งด่วนกับสถานการณ์สิ่งแวดล้อมหลาย ๆ อย่างที่หลากหลาย ทุกอย่างดูเหมือนจะรวดเร็วไปหมดที่เรียกกันทางสังคมปัจจุบันว่าความทันสมัย แม้กระทั่งผู้คนในสังคมเองยังต้องก้าวกระโดดให้ทันตามความรวดเร็วให้ได้ เช่น ความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันต้องทันต่อเหตุการณ์ เช่น กินอย่างรวดเร็ว เดินทางอย่างรวดเร็ว ทำงานอย่างรวดเร็ว ติดต่อประสานงานอย่างรวดเร็ว เป็นต้น

ความสำคัญ สังคมมีความสำคัญที่จะต้องศึกษาให้เข้าใจ เช่น ความเป็นมาของสังคม มีความเป็นมาอย่างไร พื้นฐานของสังคม มีพื้นฐานดั้งเดิมอย่างไร ประเพณีของสังคม มีการปฏิบัติอย่างไร เช่น นับถือศาสนาอะไร มีวัฒนธรรมประเพณีการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างไร และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ มีแหล่งที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมหรือไม่ ให้ประโยชน์ต่อการศึกษาอย่างไร ปัจจัยที่กล่าวมานี้เป็นแหล่งที่มาของปัญหาสังคมที่ยากแก่การป้องกันและแก้ไขได้ แต่ก็ยังมีวิธีการที่ทำให้ผ่อนหนักกลายเป็นเบาได้

ปัญหาเชิงพื้นที่ สังคมเมืองไทยปัจจุบันมีความหลากหลาย ซึ่งนำไปสู่การปฏิบัติที่แตกต่างกลับซับซ้อนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ยิ่งสถานที่อยู่อาศัย บ้านเรือน ตึก อาคาร ที่ไม่ใช่มีไว้สำหรับเป็นบ้านเรือนอย่างเดียวเท่านั้น หากแต่เป็นธุรกิจการก่อสร้างเพื่อการลงทุนการค้าเอากำไรเป็นที่ตั้ง จนทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงหลาย ๆ ด้าน เช่น ด้านความคิด ด้านพฤติกรรม ด้านการดำเนินชีวิต เป็นต้น ปรากฏว่ายังมีผู้คนที่มีความต้องการที่ไม่รู้จักพอ มีการสั่งสมที่ไม่รู้จักจบสิ้นเพื่อสนองกิเลสตัณหา แต่ยังไม่มีการพัฒนา ปรากฏว่า ปัญหาจะเกิดขึ้นและจะถูกสั่งสมต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

^๕ สำนักงานสถิติแห่งชาติ, การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. ๒๕๖๔ ทวีราชอาณาจักร, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, ๒๕๖๔), บทสรุปสำหรับผู้บริหาร.

ประเด็นปัญหา ปัญหาสังคม หมายถึง ภาวะหรือสถานการณ์ ความทุกข์ ความเดือดร้อน ที่ไม่พึงประสงค์ ไม่พึงปรารถนา ซึ่งกระทบกระเทือนต่อความต้องการขั้นมูลฐาน (ปัจจัย ๔ และระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคม) ของมนุษย์ในสังคม ทำให้คนในสังคมนั้นไม่อาจทนอยู่ในสภาพการณ์ต่าง ๆ นั้นได้ เช่น สังคมที่แต่การลักขโมย จี้ชิงทรัพย์ อากาศเป็นพิษ หรือข่มขืนแล้วฆ่า ต้องมีการร่วมมือกันป้องกันและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้หมดสิ้นไปหรือบรรเทาเบาบางลง ปัญหาสังคม คือ ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการอยู่ร่วมกันในสังคมมนุษย์ เนื่องจากว่า สังคมไม่สามารถจะควบคุมบุคคล ให้ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคมนั้นได้ ปัญหาสังคม เกี่ยวข้องกับความต้องการขั้นมูลฐาน ซึ่งได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ถ้าสังคมไม่สามารถจัดบริการให้ได้ ปัญหาสังคมก็จะเกิดขึ้นอย่างไม่มีวันสิ้นสุด ปัญหาสังคมทำให้เกิดความทุกข์ ความเดือดร้อน ไม่พึงประสงค์ ไม่พึงปรารถนา ซึ่งพบได้ในสังคมทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นสังคมชนบท สังคมเมือง สังคมเกษตรกรรม สังคมอุตสาหกรรม ทุกอย่างเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นปกติ และเป็นปัญหาเป็นปกติในสังคม^๕

นักสังคมวิทยาศึกษาปัญหาสังคมไว้ว่า

๑) สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นปกติในสังคม (Normality) นักสังคมวิทยาจะศึกษาถึง การจัดระเบียบสังคมขององค์กรหรือกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ระเบียบโครงสร้างสังคม การทำงานของสถาบันต่าง ๆ เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันเศรษฐกิจ สถาบันทางการเมือง

๒) สิ่งที่เป็นปัญหาเป็นปกติในสังคม (abnormality) นักสังคมวิทยาจะศึกษาถึง ปัญหาสังคมต่าง ๆ เช่น ปัญหาสุขภาพจิต ปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง ปัญหาอาชญากรรม ฯลฯ ในสังคมชนบท คนในสังคมจะทราบถึง ปัญหาสังคมจากการพูดคุยกัน ร้านกาแฟ ตลาด วงเหล้า ฯลฯ ในสังคมเมือง ปัญหาสังคมจะได้รับการบอกเล่าจากสื่อมวลชน^๖

สาเหตุหรือปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาสังคม

สาเหตุหรือปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาสังคม อาจแบ่งได้ คือ

๑) การเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านโครงสร้างและการทำงานของสังคม ซึ่งจะกระทบกระเทือนภาวะการดำรงชีวิตตลอดจนการปรับตัวของคนในสังคมนั้นและสถาบันต่าง ๆ เพื่อให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป เช่น การเปลี่ยนแปลงสังคมทางด้านชนชั้น แต่เดิมการจะเลื่อนฐานะเป็นคนชั้นสูงได้ก็โดยสายเลือดเท่านั้น และคนชั้นสูงจะให้ความคุ้มครองแก่ชนชั้นต่ำชนชั้นผู้น้อย ในปัจจุบันทุกคนมีโอกาสเป็นชนชั้นสูง เป็นชนชั้นผู้นำได้โดยอาศัยการศึกษา ความอุตสาหกรรม

^๕ ธีรฉลดา พิชิตบัญชาการ, ปัญหาสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๐), หน้า ๔.

^๖ ธีรฉลดา พิชิตบัญชาการ, ปัญหาสังคม, หน้า ๒.

การพยายามในการประกอบอาชีพการงานและความขยันขันแข็งอดทน ความผูกพันกันไม่ค่อยมีชนชั้นต่ำผูกพันกับชนชั้นสูงด้วยค่าจ้างที่ได้รับ และชนชั้นสูงก็ไม่ต้องการควบคุมครองแก่ชนชั้นต่ำซึ่งทำไม่ได้ก็ออกไป หรือยึดเงินเดือนหรือสิ่งอื่นสุดแล้วแต่จะตกลงกัน ต่างคนต่างอยู่อย่างตัวใครตัวมัน อีสระไม่ผูกพันกันเท่าที่ควร ไม่มีทั้งผู้คุมครองและผู้ที่จะรักภักดี การฝึกอาชีพและงานอาชีพก็เป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอันหนึ่งที่เกิดปัญหาสังคม แต่เดิมลูกจะฝึกงานกับพ่อหรือแม่ ส่วนใหญ่จะเป็นแม่บ้านทำงานบ้าน แต่ในปัจจุบันค่าครองชีพสูงขึ้นพ่อบ้านหาคนเดียวคงไม่พอต้องช่วยกันรับผิดชอบมากขึ้น ผลก็คือทำให้ลูกขาดความอบอุ่นก่อให้เกิดปัญหาเยาวชนเสพติด ปัญหาอาชญากรรมตามมา

๒) **สิ่งแวดล้อมทางสังคมบางประการ** เป็นต้นว่า ภาวะทางเศรษฐกิจ ครอบครัวยุคใหม่ การศึกษา ศาสนา สื่อมวลชนต่าง ๆ ค่านิยมในสังคม อิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตก

๓) **ความไม่เป็นระเบียบของสังคม** ระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ ที่คนในสังคมยึดมั่นถือปฏิบัติเห็นว่าเหมาะสมแล้ว แต่มีบุคคลบางส่วนละเมิดไม่ยอมปฏิบัติตามหรือไม่ยอมปฏิบัติตามให้เข้ากับค่านิยมอันใหม่ที่คนส่วนยึดถือปฏิบัติและเห็นว่าเหมาะสมแล้ว ทำให้กระทบกระเทือนโครงสร้างของสังคมก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา สาเหตุก็เนื่องมาจากแต่เดิมการดำเนินชีวิตของคนเราจะเป็นแบบอุตสาหกรรมย่อย ๆ ในครอบครัว ในบางครอบครัวอาจจะทำการปลูกข้าว เลี้ยงสัตว์ ปลูกผัก หรือทำงานอาชีพอื่น เช่น เป็นช่างปูนก็มีหน้าที่ผสมปูน เทพื้นฉาบและแต่งหน้าปลูกบ้าน ในปัจจุบันการทำงานจะแยกออกเป็นส่วนย่อย ๆ มีทั้งชาวนา คนปลูกผัก คนเลี้ยงสัตว์ คนเทพูน ช่างฉาบ ช่างแต่งหน้า ช่างทำประตูหน้าต่าง ผลงานต่าง ๆ จะแยกย่อยออกไป ทำให้ขาดความภาคภูมิใจตลอดจนเกิดการขัดแย้งกันทางด้านเศรษฐกิจ บางครั้งมีการตีราคาของ ถือเอาความสำคัญของวัตถุเป็นเกณฑ์ เกิดการขัดแย้งระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง ความสัมพันธ์ในสังคมเป็นแบบทำตามหน้าที่ บุคคลบางไม่ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีศีลธรรม การเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมบางอย่างขัดกัน ความเจริญทางด้านวัฒนธรรมทางวัตถุไปเร็วกว่าความเจริญทางด้านจิตใจ ในโรงงานอุตสาหกรรมสถานที่สะดวกสบายก่อให้เกิดผลผลิตได้มาก แต่ก็ไม่สามารถระงับกรณีพิพาทระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างได้ หรือการที่เราสามารถผลิตรถยนต์ได้มากมายใช้ประโยชน์ได้ตีรูปร่างสวยงาม ทำให้การคมนาคมสะดวกแต่ก็ไม่สามารถระงับหรือลดอุบัติเหตุที่เกิดจากรถยนต์ได้ สมาชิกทุกคนในสังคมจะอยู่กันอย่างสงบสุข มีระเบียบ มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ก็จะต้องปฏิบัติตามบรรทัดฐาน สถานภาพและบทบาทที่ได้มีกฎเกณฑ์วางไว้แล้วในทุกสังคม ความสัมพันธ์ของคนในสังคม จะมีทั้งความร่วมมือ แข่งขัน เอาเปรียบ ประนีประนอมและเอาเปรียบ^๗

^๗ ธีรฉลดา พิษิตบัญชาการ, ปัญหาสังคม, หน้า ๕-๖.

ลักษณะของโครงสร้างสังคมที่มีส่วนทำให้เกิดปัญหาสังคม

ลักษณะโครงสร้างสังคมที่มีส่วนทำให้เกิดปัญหาสังคมถูกแบ่งเอาไว้ คือ

๑) การขัดกันเองของบรรทัดฐาน เป็นต้นว่า ในฐานะแห่งความเป็นพ่อต้องรักลูก ปกป้องคุ้มครอง มีความอยู่ดีตามควรแก่ฐานะ การลักขโมย จี้ชิงทรัพย์ เป็นสิ่งที่ละเมิดบรรทัดฐาน เมื่อฐานะทางเศรษฐกิจบีบบังคับ พ่อทนเห็นลูกอด ทนเห็นลูกหิวไม่ได้ ก็ไปทำการจี้ชิงทรัพย์ เมื่อเจ้าทุกข์ร้องขอความช่วยเหลือ เห็นไม่ทันการก็อาจจะทำร้ายร่างกายหรือปิดปากเจ้าทรัพย์นั้นเสีย

๒) สังคมปัจจุบันเน้นการเลื่อนฐานะของตนเอง ปรับปรุงตนเองให้ก้าวหน้าอยู่ตลอดเวลา ทำให้คนเราต้องต่อสู้แข่งขันกัน บางครั้งอาจล้มเหลวทำให้คนเรามีความกดดันมาก ขาดความมั่นใจและความมั่นคงในชีวิต ทำให้เป็นโรคจิตโรคประสาทได้ง่าย

๓) จากสภาพการณ์ที่คนเราต้องต่อสู้แข่งขันกันในการดำเนินชีวิตอยู่ตลอดเวลา ทำให้คนเราสนใจศาสนาน้อยลง เนื่องจากมุ่งแต่จะทำมาหากินหาวัตถุมาบำรุงความสุขให้ได้มากที่สุด ทำให้ศีลธรรมประจำใจน้อยลง เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาสังคมตามมา

๔) สถานภาพและบทบาทในทางสังคมมักจะขัดกันเอง เป็นต้นว่า ผู้ที่เป็นข้าราชการ มีเกียรติ มีตำแหน่งสูง แต่มีสิ่งตอบแทนที่เป็นวัตถุน้อย ตรงข้ามกับพ่อค้า นักร้อง นักแสดง กลับได้ผลตอบแทนทางวัตถุมากกว่า เกียรติยศและอำนาจทำให้ขาดความรับผิดชอบของต่อสังคม บางครั้งพ่อค้าอาจทำอะไรเพื่อผลประโยชน์ในอาชีพของตน บางคนอาจมีการแลกเปลี่ยนกัน ระหว่างวัตถุบำรุงความสุขกับอำนาจ ทำให้เกิดปัญหาคอรัปชั่นตามมา

๕) ความเสมอภาคกัน ความเป็นตัวของตัวเองอันเป็นคุณค่าใหม่ในสังคม ทำให้คนเราไม่พอใจในสถานภาพและบทบาทของตน ในสังคมสตรีมีกนิยมนทำงานนอกบ้าน ไม่ต้องการเป็นแม่บ้านแต่เพียงอย่างเดียว ต้องการอำนาจในความเสมอภาคในชีวิตครอบครัว ในขณะที่พ่อบ้านต้องการเป็นผู้นำ ทำให้เกิดปัญหาตามมา การมีสิทธิออกเสียงและเปิดโอกาสแสดงความคิดเห็นในกิจกรรมบางอย่างทำให้เกิดความไม่เข้าใจกันระหว่างปกครองและฝ่ายประชาชน ประชาชนไม่พอใจในสถานภาพความเป็นอยู่ของตนเอง บางครั้งโดยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ทำให้เรียกร้องมากเกินไปจนเป็นผลเสียต่อส่วนรวม^๘

^๘ ณีจลดา พิชิตบัญชาการ, ปัญหาสังคม, หน้า ๗.

ประเภทของปัญหาสังคม

ปัญหาสังคม ถูกแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ

ประเภทที่ ๑ ปัญหาที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เทคโนโลยีต่าง ๆ (Social and Technological Change) สังคมเปลี่ยนจากสังคมชนบทเป็นสังคมเมือง จากเมืองเป็นนคร ทำให้มีปัญหาดังต่าง ๆ เกิดขึ้นและเป็นผลกระทบกระเทือนต่อคนในสังคมนั้น^๙ อธิบายได้ ดังต่อไปนี้

๑) ปัญหาชุมชนแออัด หมายถึง แหล่งชุมชนที่เกิดจากการอพยพของชนชนบทสู่เมือง ความเป็นอยู่ในสถานที่แห่งใดแห่งหนึ่งที่มีพื้นที่จำกัด พื้นที่คับแคบ พื้นที่จำนวนน้อย ขยับขยายไม่ได้ ไม้มีความเป็นอิสระ ยิงอยู่ก็ยิงเกิดปัญหา ไม่สะดวกสบาย ทำให้ทุกข์กายทุกข์ใจ ซ้ำยังมีปัญหาหลาย ๆ อย่าง ตามมาเป็นประจำไม่หยุด การเป็นอยู่ในพื้นที่แบบนี้เกิดจากการต่างคนต่างอพยพหรือย้ายจากที่อื่นจากน้อยไปหามาก บางแห่งอาจให้เช่าราคาถูก บางแห่งไม่มีค่าเช่า เป็นต้น

๒) ปัญหาจราจร หมายถึง บริเวณสถานที่ที่มีความเจริญทางวัตถุ ผู้คนส่วนใหญ่มีเศรษฐกิจดี มีรายได้จนสามารถซื้อรถยนต์ได้ด้วยตนเอง เช่น เมืองใหญ่ เมืองหลวง คนหนึ่งอาจจะมียอดส่วนตัวสองสามคันก็มี หรือบางบ้านเรือนอาจจะมากกว่าหนึ่งคันก็มี หรือผู้ที่ซื้อรถยนต์ได้แต่ไม่มีสถานที่จอดรถยนต์ เมื่อไม่มีสถานที่จอดรถยนต์ ก็นำรถยนต์ไปจอดตามสถานที่สาธารณะบ้าง ข้างถนนบ้าง ไหล่ถนนบ้าง สุดท้ายเกิดปัญหาจราจรติดขัดไม่สามารถเดินทางได้

๓) ปัญหาอุบัติเหตุ หมายถึง เหตุการณ์ที่เกิดจากความประมาทอันเนื่องมาจากการจราจรบ้าง การพลัดพลังที่เกิดจากการทำงานในชีวิตประจำวันบ้าง จากการดำเนินชีวิตตามปกติบ้าง อุบัติเหตุเกิดขึ้นได้ทุกสถานที่ทั้งบนบกหรือในแม่น้ำ บนอากาศ หรือแม้กระทั่งจากกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งที่เกิดจากความประมาทเลินเล่อ จากความไม่ระมัดระวัง อุบัติเหตุเกิดขึ้นได้ทุกเมื่อ ถ้าขาดสติคือความระลึกรู้ได้ หรือขณะที่เรามีสติอยู่แต่ผู้อื่นไม่มีสติ ก็ยังทำให้เกิดอุบัติเหตุมาถึงเราได้

๔) ปัญหาการว่างงาน หมายถึง การไม่มีงานทำ หรืออาจจะตีความหมายว่า มีงานทำแต่ไม่ทำงาน ก็เป็นไปได้ ความว่างงานเกิดจากการไม่ทำงาน มัวเลือกงาน ไม่ชอบงาน งานหนักไม่เอา งานเบาไม่สู้ งานมีอยู่แต่มีผลัดวันประกันพรุ่งก็มีมากมาย หรือแม้กระทั่งงานมีแต่ได้ค่าแรงน้อยก็ไม่ทำก็มี งานมากมายในประเทศไทยแต่กลับกั๊หนักนี้ยืมสินไปหางานทำที่ต่างประเทศก็มี สมัยก่อนผู้คนไปทำงานต่างประเทศ ก็ยังมีคำพูดที่พูดกันอยู่ประจำว่า “ไปเสียนา มาเสียเมีย” ก็เป็นจริงตามที่พูดกัน

๕) ปัญหาวัยรุ่น หมายถึง ปัญหาการเจริญเติบโตของมนุษย์ที่มีการเกิดที่ไม่รู้จักสิ้น トラบใดที่ยังมีการเกิด ปัญหาวัยรุ่นก็ยังมีอยู่เดิมนั้น ปัญหาวัยรุ่นเป็นช่วงการเจริญเติบโตของมนุษย์ในช่วงวัยเด็ก ซึ่งกำลังจะเป็นผู้ใหญ่ เรียกว่าวัยรุ่น ยังมีความคึกคะนองไม่กลัวความเป็นความตาย ชอบทำในสิ่งที่มีความ

^๙ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗-๘.

เสียงต่ออันตรายอยู่เป็นประจำ วัยรุ่นมีลักษณะคือดิ่งเช่นเดียวกันทั้งหญิงและชาย ไม่ยอมเชื่อฟังใครง่าย ๆ แม้กระทั่งพ่อแม่ก็ยังไม่ยอมเชื่อฟัง วัยรุ่นจะรวมกลุ่มกันกระทำในสิ่งที่ตนเองชอบใจโดยขาดเหตุผล

๖) ปัญหาผู้สูงอายุ หมายถึง จำนวนผู้คนที่มียุมากเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นก็เริ่มเกิดปัญหาการดูแล เพราะว่าผู้สูงอายุเมื่อมีอายุเพิ่มมากขึ้นจะต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่ให้ดี เพราะในช่วงบั้นปลายชีวิตเป็นชีวิตที่อยู่ระยะใกล้สุดท้าย ลูกหลานในฐานะที่พ่อแม่หรือผู้สูงอายุเคยเลี้ยงดูมาแล้วจะต้องปฏิบัติตอบแทนกตัญญูกตเวทิตาต่อท่าน ให้ท่านได้มีความเป็นอยู่สะดวกสบาย เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของลูกหลาน ไม่ควรมองว่า ผู้สูงอายุเป็นผู้มีปัญหาเพราะว่าสักวันหนึ่งลูกหลานก็จะแก่เฒ่าเป็นผู้สูงอายุเช่นเดียวกัน

๗) ปัญหามลพิษ หมายถึง สภาพแวดล้อมหรือบรรยากาศรอบ ๆ โดยทั่วไปเกิดมลพิษ เช่น ในเมืองใหญ่ฝุ่นชนิดต่าง ๆ ที่เกิดจากการเผาขยะ หรือเผาสิ่งของต่าง ๆ โดยขาดความระวัง ควันเสียที่ถูกปล่อยออกจากโรงงานต่าง ๆ ที่ผลิตสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับงานอุตสาหกรรม เป็นต้น ในชนบทฝุ่นที่เกิดจากการเผาไม้ทำลายป่า ทำให้เกิดควันถูกลมพัดเข้าไปในตัวเมือง หรือกระจายไปทั่วบริเวณทั้งใกล้และไกล ฝุ่นมลพิษถ้ามีจำนวนมากก็ก่อปัญหาต่อผู้คนและสิ่งมีชีวิตทั้งในเมืองหลวงและชนบท

๘) ปัญหาประชากร หมายถึง การเพิ่มขึ้นหรือการลดลงของประชากร หรืออาจจะหมายถึงประชากรขาดคุณภาพก็เป็นไปได้ หรืออาจจะมองว่าเกิดปัญหาประชากรมาจากประเทศอื่นก็เป็นไปได้ ในเมื่อเกิดปัญหาประชากรคือประชากรมากเกินไปหรือน้อยเกินไป รัฐจะมองเป็นแบบไหน จะมองว่าเป็นปัญหาหรือมองเป็นโอกาส ถ้ามองเป็นปัญหาจะไม่สามารถแก้ปัญหาหรือบริหารจัดการได้ ถ้ามองเป็นโอกาสจะสามารถแก้ไขปัญหาได้ ก็คือมองหาช่องทางหรือแนวทางพัฒนาประชากรให้มีคุณภาพมากขึ้น

๙) ปัญหาสมองไหล หมายถึง มีการกล่าวกันว่าสมองไหลก็คือ การที่เมื่อประชากรได้รับการศึกษาเล่าเรียนจนมีความรู้ความสามารถแล้ว กลับยังไม่ได้ทำในสิ่งที่ เป็นประโยชน์ ไม่ได้สร้างชื่อเสียงให้แก่ประเทศชาติ เพราะเกิดปัญหาไม่เป็นธรรม ถูกแบ่งแยกเส้นสายหรืออำนาจหน้าโดยมิชอบก็เป็นไปได้ เมื่อเกิดปัญหาบุคคลที่มีการศึกษาเหล่านี้ได้ต้องหาทางช่วยเหลือตัวเองด้วยการดิ้นรนแสวงหางานเองหาทำงานโดยไม่ตรงกับที่ศึกษาเล่าเรียนมาบ้าง เดินทางไปหางานทำที่ต่างประเทศบ้าง

ประเภทที่ ๒ ความไม่เป็นระเบียบในสังคม และพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากปกติ (Social Disorganization and Deviant Behavior) ทำให้เกิดปัญหาเป็นประจำ ได้แก่

ความไม่เป็นระเบียบในสังคม หมายถึง การที่ระบบของสังคมทำหน้าที่ไม่สมบูรณ์หรือบกพร่องไปทำให้เกิดความไม่เป็นระเบียบขึ้นในสังคมนั้น เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาการว่างงาน ปัญหาอาชญากรรม เกิดจากสาเหตุ ๒ ประการ คือ (๑) สถาบันสังคมไม่สามารถทำหน้าที่ของตนได้อย่างถูกต้อง

สมบูรณ์ ทำให้สมาชิกในสังคมนั้น ไม่มีที่พึ่งพิงที่ยึดเหนี่ยว เช่น สถาบันครอบครัว บิดามารดาไม่ทำหน้าที่ของตน ตั้งแต่สุราเมามายเป็นนิจสิน ทำให้เด็กวัยรุ่นต้องหันไปพึ่งยาเสพติด (๒) ค่านิยมต่าง ๆ ในสังคมเปลี่ยนไปตามกาลเวลา ทำให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา^{๑๐} อธิบายได้ ดังต่อไปนี้

๑) ปัญหาการกระทำผิดของเยาวชน หมายถึง การเกิดปัญหากับเด็ก ๆ ทั้งหญิงและชาย อาจจะมองได้หลายแง่มุมเพราะเด็กเยาวชนโดยเฉพาะคนไทยไม่ใช่ชนชั้นสูง เป็นผลผลิตที่เกิดมาจากการสร้างของผู้ใหญ่ด้วยกันนั้น จะบอกว่าเยาวชนเป็นปัญหาสังคมก็ต้องคิดให้ดีกว่าก่อนตั้งแต่ต้นจนจบว่า สาเหตุแห่งปัญหาเกิดมาจากอะไร ใครเป็นผู้ก่อ แล้วจะมีแนวทางวิธีการป้องกันและแก้ไขปัญหาอย่างไรกันต่อไป ผู้ใหญ่จะต้องมองตัวเองด้วยการเปรียบเทียบเหมือนการทำงานว่า อยากรจะให้งานที่กำลังทำเป็นไปในแบบไหนเป็นงานละเอียดประณีต งานหายาบหรืองานเพียงชั่วคราว การเรียนรู้แผนและหลักการการทำงานจะเป็นเรื่องดี

๒) ปัญหาอาชญากรรม หมายถึง มีบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรืออาจจะส่วนบุคคลคนเดียวก็ได้ที่เรียกว่า อาชญากร มีอาชีพทุจริตที่บุคคลทั่วไปไม่ต้องการ มีการก่อเรื่องราวที่น่ากลัวที่เกี่ยวกับความเป็นความตายโดยไม่คำนึงถึงความปลอดภัย แต่มุ่งหวังกอบโกยผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นใหญ่ ด้วยการปล้นจี้ เช่นฆ่า ทารุณ บังคับ ทำลายตามต้องการ สารพัดที่จะอยากจะทำ เป็นต้น การที่จะทำอาชญากรรมเช่นนี้ได้ จิตใจจะต้องหนักไปในทางโหดเหี้ยมอำมหิต ชนิดที่แม้แต่ก็ไม่อาจจะกล้าไปสั่งสอนได้

๓) ปัญหายาเสพติด หมายถึง มีการเสพและจำหน่ายสิ่งให้โทษที่เป็นทั้งวัตถุและน้ำ ที่ทำจากสารชนิดใดชนิดหนึ่ง หรือที่ทำจากพืชชนิดใดชนิดหนึ่ง ที่มีลักษณะกินหรือสูดดมเข้าไปแล้วเกิดอาการมึนเมา ควบคุมสติไม่ได้ โดยทั้งที่เป็นสารและเป็นน้ำมีการจำหน่ายแจก ซื้อง่ายกันเป็นขบวนการสมัยก่อนมีการรณรงค์ห้ามการปลูกฝิ่น หันมาส่งเสริมปลูกการเกษตรไม้ผลแทน แต่ปัจจุบันสังคมเปลี่ยนไป กลับมีการนำเสนอบางอย่างที่กินเข้าไปแล้วเกิดความอาการมึนเมา ยกให้เป็นสิ่งของถูกต้องตามกฎหมาย

๔) ปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง หมายถึง มีการคดโกงทรัพย์สินแผ่นดิน ทั้งที่ผู้กระทำยังอยู่ในเครื่องแบบราชการ โดยชนิดที่ว่าไม่มีใครจับไปลงโทษได้ มีทั้งที่อยู่ในตำแหน่งที่ต่ำและตำแหน่งที่สูง ทั้งเส้นเล็กและเส้นใหญ่ การหากินแบบฉ้อราษฎร์บังหลวงมีเรื่องเล่าต่อ ๆ กันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การกระทำความผิดแบบฉ้อราษฎร์บังหลวงนี้ ผู้กระทำไม่ใช่ยากจนแต่เป็นผู้มีฐานะการเป็นอยู่ระดับผู้นำสังคมกันเลยทีเดียว และจะต้องเป็นผู้ที่รู้วิธีการในการลงมือทำแบบไร้ร่องรอย

๕) อัตตวินิบาตกรรม หมายถึง ผู้ที่มีความเป็นส่วนตัวสูง มีโลกเป็นส่วนตัว และมีปัญหาส่วนตัวมากมายจนไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาได้เอง และไม่กล้าที่จะระบายความในใจหรือระบายเรื่องปัญหาที่

^{๑๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘.

ตนเองมีอยู่ให้ผู้อื่นรับรู้ ในที่สุดเมื่อไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหา พอถึงจุดสุดท้ายพบทางตัดหนทางที่จะแก้ไขปัญหาตัวเองได้ก็คือ การกระทำอัตตวินิบาตกรรม ก็คือการฆ่าตัวตายเพื่อตัดปัญหาหรือหนีปัญหาที่เรียกกันว่าการคิดสั้นเพื่อตัดปัญหาให้พ้น ๆ ไป

นอกจากนั้น ยังมีปัญหาอื่น ๆ ตามมา เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาการว่างงาน ปัญหาอาชญากรรม เกิดจากสาเหตุ ๒ ประการ คือ (๑) สถาบันสังคมไม่สามารถทำหน้าที่ของตนได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์ ทำให้สมาชิกในสังคมนั้น ไม่มีที่พึ่งพิงที่ยึดเหนี่ยว เช่น สถาบันครอบครัว บิดามารดา ไม่ทำหน้าที่ของตน ตีแม่แต่สุราเมามายเป็นนิจลิน ทำให้เด็กวัยรุ่นต้องหันไปพึ่งยาเสพติด (๒) ค่านิยมต่าง ๆ ในสังคมเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ทำให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา

พฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากปกติ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติ หรือพฤติกรรม ที่ไม่สอดคล้องกับบรรทัดฐานของสังคม สาเหตุของการมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนจากปกติ เมอร์ตัน (Robert Merton) นักสังคมวิทยาชาวอเมริกัน ได้สรุปสาเหตุไว้ในทฤษฎีของเขา ที่ชื่อ ทฤษฎีพฤติกรรมเบี่ยงเบน (Theory of Deviant Behavior) ไว้ว่า สาเหตุที่ทำให้คนเราเกิดความขัดแย้งกันในตัวบุคคลระหว่าง ความดีกับความชั่ว ความผิดความถูกต้อง การปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคม การละเลย หรือการมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน จะมีตัวแปร ๒ ประการ คือ (๑) จุดมุ่งหมายของชีวิต (Cultural Goals) (๒) วิธีการที่จะนำบุคคลสู่จุดมุ่งหมาย (Institutionalized Means)

ตัวแปร ๒ ประการนี้ จำทำให้บุคคลประสบความสำเร็จตามความคาดหวัง หรือล้มเหลวในจินตนาการต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต บุคคลทุกคน มีการปรับตัวในรูปแบบต่าง ๆ ตามประเภทของการปรับตัว (Modes of adaptation) ดังต่อไปนี้

๑) ปฏิบัติตามโลก (conformity) บุคคลประเภทนี้จะมองโลกในแง่ดี เป็นบุคคลผู้ประสบความสำเร็จในชีวิต มีแนวความคิดว่า ทุกสิ่งทุกอย่างในสังคมเวลานี้ดีแล้ว อาชีพของผู้ปฏิบัติตามโลก ได้แก่ อาชีพสุจริตต่าง ๆ เช่น แพทย์ วิศวกร บุคคลระดับบริหาร หรือผู้ปฏิบัติตามหน้าที่ของตนด้วยความเต็มใจ

๒) แหวกแนว (innovation) ก่อให้เกิดปัญหาสังคม บุคคลประเภทนี้ต้องการความสำเร็จ ความสมหวังในชีวิต แต่ไม่ชอบปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม จะใช้วิธีการต่าง ๆ นอกกรอบเพื่อความสำเร็จของตนเอง เช่น ค้ายาเสพติด อนุกรรยา รับสินบน ปลอมแปลงเอกสาร

๓) เจ้าระเบียบพิธี (ritualism) ไม่ก่อให้เกิดปัญหาสังคม บุคคลประเภทนี้ ถือกฎเกณฑ์เป็นที่ตั้งอย่างเข้มงวด มีความซื่อสัตย์ สุจริต เกลียดการคอร์รัปชั่น การบิบบังคับ ไม่ว่าจากเจ้านาย หรือลูกน้อง ไม่มีความคิดริเริ่ม การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์นั้นบางครั้ง เป็นไปตามเถรตรง ทำให้เกิดความล่าช้าในการทำงาน

๔) **หนีโลก (retreatism)** ดำเนินชีวิตแบบนี้ก่อให้เกิดปัญหาสังคม บุคคลประเภทนี้จะเบื่อชีวิตขาดกำลังใจในการทำงาน เกิดจากความล้มเหลวในชีวิตที่ผ่านมา อาจเคยพบแต่สิ่งที่ร้าย ๆ มาตลอด ทำดีแล้วไม่ได้ดี เจ้านายไม่เคยเห็นใจ บางครั้งบุคคลประเภทนี้ อาจจะมีความรู้สึกว่า เพื่อน ๆ รุ่นเดียวกัน ก้าวหน้ากันไกล ๆ หมดแล้ว เป็นหัวหน้างาน แต่ตนเองยังคงอยู่กับที่ จึงหาทางออกด้วยการดื่มสุรา ติดยา เสพติด เชื้อถื้อไสยศาสตร์ โขกลาง ของขลัง การพนันขั้นต่อ

๕) **ทำทลายโลก (rebellion)** การดำเนินชีวิตแบบนี้ก่อให้เกิดปัญหาสังคม บุคคลประเภทนี้ไม่พอใจในโครงสร้างสังคม เห็นว่ายุติธรรมที่ไม่ให้โอกาสทุกคนในการแสวงหาความก้าวหน้าให้กับชีวิต อยากจะเปลี่ยนโครงสร้างสังคมหรือปฏิรูประบบสังคมเสียใหม่ ให้อากาศทุกคนเท่าเทียมกัน นิยมสังคมอุดมคติ ต้องการ ชักชวนหรือบังคับให้คนอื่นทำตามความคิดเห็นของตน บางครั้งมีการกระทำที่รุนแรง กระทบบกระเทือนต่อสังคมส่วนรวม เช่น ประทุรังด้วยการอดอาหาร โกงผม เผาตนเอง เพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ตนเองต้องการ^{๑๑}

ปัญหาสังคมที่สำคัญของชาวโลก

ปัญหาที่สำคัญของชาวโลกที่ไม่มีจบสิ้น ข้อใหญ่ ๆ มีอธิบาย ดังต่อไปนี้

๑) ปัญหายาเสพติด หมายถึง ปัญหายาเสพติดให้โทษ (Narcotic Drugs) มีการเสพและจำหน่ายสิ่งให้โทษที่เป็นทั้งวัตถุและน้ำ ที่ทำจากสารชนิดใดชนิดหนึ่ง หรือที่ทำจากพืชชนิดใดชนิดหนึ่ง ที่มีลักษณะกินหรือสูดดมเข้าไปแล้วเกิดอาการมึนเมา ควบคุมสติไม่ได้ โดยทั้งที่เป็นสารและเป็นน้ำมีการจำหน่ายจ่ายแจก ซื่อขายกันเป็นขบวนการ สมัยก่อนมีการรณรงค์ห้ามการปลูกฝิ่น หันมาส่งเสริมปลูก การเกษตรไม้ผลแทน แต่ปัจจุบันสังคมเปลี่ยนไป กลับมีการนำเสนอบำรุงที่กินเข้าไปแล้วเกิดความอาการมึนเมา ยกให้เป็นสิ่งของถูกต้องตามกฎหมาย

๒) ปัญหาก่อการร้าย หมายถึง มีการก่อเหตุการณ์อันไม่สงบสุขผิดปกติที่สังคมส่วนใหญ่ไม่ต้องการ ซึ่งจัดอยู่ในประเภทของความวุ่นวายในพื้นที่บางแห่งของกลุ่มบุคคลที่ไม่หวังดีต่อประเทศชาติ บ้านเมือง หรือกลุ่มบุคคลที่ต้องการผลประโยชน์ เมื่อไม่ได้ตามที่คิดเอาไว้หรือถูกต่อต้าน ก็จะสร้างสถานการณ์และเหตุการณ์ที่น่าสะพรึงกลัว หรือแม้กระทั่งการทำลายสถานที่ทางราชการ เช่นฆ่าประชาชนทั่ว ๆ ไปเพื่อเรียกร้องความสนใจ รวมถึงการก่อตั้งกลุ่มขึ้นมาเพื่อลงมือกระทำเรื่องเลวร้าย

๓) ปัญหาความยากจน หมายถึง ความขาดแคลนปัจจัยสิ่งของต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น ปัจจัย ๔ มี อาหาร ฝ้านุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค เป็นต้น หากจะถามว่า ความยากจนเกิดมาจากอะไร อาจจะมีผู้ตอบได้แตกต่างกันไป มีการกล่าวกันว่า “ไม่มีความยากจนในหมู่คนขยัน” เป็นจริง

^{๑๑} ฌจลดา พิชิตบัญชาการ, ปัญหาสังคม, หน้า ๘-๙.

ตามนั้น คนขยันไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนก็ตาม สามารถเอาตัวเองรอดได้ ตั้งตัวได้ สามารถเป็นผู้นำของชุมชน เป็นที่พึ่งของญาติพี่น้อง เป็นเสาหลักของครัว เป็นผู้ใหญ่มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่การงาน เป็นนักพัฒนาของสังคม

๔) ปัญหาครอบครัว หมายถึง การอยู่รวมตัวของสมาชิกในครัวเรือนเดียวกันตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป หรืออาจจะหมายถึง การที่บุคคล ๒ คน แต่งงานอยู่กินร่วมกันไม่นานแล้วก็เลิกอย่างร้างกันไป อาจจะ เป็นเพราะว่าอุปนิสัยใจคอหรือความประพฤติปฏิบัติที่เข้ากันไม่ได้ หรืออาจจะเกิดจากความเบื่อหน่าย เกลียดชัง ด้วยสาเหตุหลายอย่าง เช่น การเห็นแก่ตัว การเอาใจเอาเปรียบ การไม่ระวังในเรื่องการพูด การกระทำ ไม่รู้จักหลักและวิธีการที่จะสร้างความรักสามัคคีให้เกิดเกิดขึ้นในครอบครัว

๕) ปัญหาสุขภาพจิต หมายถึง การดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่มีความเป็นอยู่ที่เจริญในด้านวัตถุ จนเกินไป หรือในชุมชนที่แออัดไปด้วยบ้านเรือนผู้คนมากมายแบบชนิดที่ต่างคนต่างอยู่ พึ่งพากันไม่ได้ มีแต่การเอาใจเอาเปรียบกัน มองหาแต่ความผิดพลาดซึ่งกันและกัน ไม่มีความไว้วางใจกัน หรืออาจจะ เป็นสังคมที่มีแต่กิจกรรมที่เน้นไปทางอบายมุขเป็นส่วนใหญ่ มอมเมาผู้คนให้หลงเข้าไปติดหนี้สิน ขาดกิจกรรมที่สร้างสรรค์ที่เกี่ยวกับการพัฒนาสติปัญญา ที่จะนำไปความสุขทางใจ

๖) ปัญหาการคอร์ปชั่น หมายถึง การประพฤติที่มีขอบผู้รับก็เพื่อหวังรวยทางลัด ผู้ให้ก็หวังมียศ มีตำแหน่งอันมิชอบ เป็นการกระทำแบบลับ ๆ ล่อ ๆ แอบให้แอบรับ ทั้งที่รู้ว่าเป็นการกระทำที่ผิดวินัย ผิดจรรยาบรรณผิดกฎหมาย แต่ก็ยังมีการกระทำไม่หยุด ปัญหาการคอร์ปชั่น จึงเป็นปัญหาที่ทำลายทุกระบบ เพราะจะทำให้ผู้คนสังคมเห็นผิดเป็นชอบ เห็นชั่วเป็นดี เป็นการเอาใจเอาเปรียบสังคม ทำให้สังคมคุณธรรม กลายเป็นสังคมไร้คุณธรรม ทำให้บ้านเมืองขาดคนดีมีศีลธรรม ปัญหาทั้งหมดที่กล่าวมานี้ เป็นเพียง ส่วนหนึ่งของปัญหาสังคมเท่านั้น

ปัญหาดังกล่าวมาทั้งหมดนี้ อาจจัดรวมเข้าในปัญหาหลักใหญ่ ๆ ๓ ประเด็น ได้แก่

๑) **ปัญหาเศรษฐกิจ** คือ เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ครอบครัว การงาน ชุมชน แหล่งที่อยู่อาศัย บ้านเรือน ชุมชนที่มีเศรษฐกิจที่ความเป็นอยู่ขาดการพัฒนา

๒) **ปัญหาสังคม** คือ เกี่ยวข้องกับสังคมที่ขาดการพัฒนาด้านศีลธรรม คุณธรรมจริยธรรม เป็นสังคมที่ห่างจากกุศลธรรมทั้งหลายทั้งปวง ขาดความสามัคคีปรองดอง

๓) **ปัญหาสิ่งแวดล้อม** คือ เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมด้านมนุษย์ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านธรรมชาติ เป็นแหล่งที่ขาดความปลอดภัย มีมลพิษ มีอันตราย

สาเหตุของปัญหาสังคมตามแนวคิดในพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาค้นพบสาเหตุของปัญหาสังคม ที่เกิดขึ้นตามเหตุและปัจจัย โดยมีหลักการที่ทำให้เกิดปัญหาสังคม ซึ่งเป็นธรรมดา หรือกฎธรรมชาติ คือ ปฏิจจสมุปบาท^{๑๒} (การเกิดขึ้นพร้อมแห่งธรรมทั้งหลาย เพราะอาศัยกัน, ธรรมที่อาศัยกันเกิดขึ้นพร้อม, การที่สิ่งทั้งหลายอาศัยกัน ๆ จึงเกิดมีขึ้น มี ๑๒ อย่าง ได้แก่

- ๑-๒) อวิชชาปจฺจยา สงฺขาร เพราะ อวิชชา เป็นปัจจัย สงฺขาร จึงมี
- ๓) สงฺขารปจฺจยา วิญญาณํ เพราะสงฺขารเป็นปัจจัย วิญญาณํ จึงมี
- ๔) วิญญาณปจฺจยา นามรูป เพราะวิญญาณเป็นปัจจัย นามรูป จึงมี
- ๕) นามรูปปจฺจยา สฬายตนํ เพราะนามรูปเป็นปัจจัย สฬายตนะ จึงมี
- ๖) สฬายตนปจฺจยา ผสฺโส เพราะสฬายตนะเป็นปัจจัย ผสฺสะ จึงมี
- ๗) ผสฺสปจฺจยา เวทนา เพราะผสฺสะเป็นปัจจัย เวทนา จึงมี
- ๘) เวทนาปจฺจยา ตณฺหา เพราะเวทนาเป็นปัจจัย ตณฺหา จึงมี
- ๙) ตณฺหาปจฺจยา อูปาทานํ เพราะตณฺหาเป็นปัจจัย อูปาทาน จึงมี
- ๑๐) อูปาทานปจฺจยา ภโว เพราะอูปาทานเป็นปัจจัย ภพ จึงมี
- ๑๑) ภวปจฺจยา ชาติ เพราะภพเป็นปัจจัย ชาติ จึงมี
- ๑๒) ชาติปจฺจยา ชรามรณํ เพราะชาติเป็นปัจจัย ชรามรณะ จึงมี

โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา สมภวนติ ความโศก ความคร่ำครวญ ทุกข์ โทมนัส และ ความคับแค้นใจ ก็มีพร้อม

เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนธสฺส สมฺพโย โหติ. ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์ทั้งปวงนี้ จึงมี ด้วยประการฉะนี้^{๑๓}

จากกฎธรรมชาติที่กล่าวมาทั้งหมด อาจอธิบายความหมายโดยสังเขป ดังต่อไปนี้
 อวิชชา หมายถึง ความไม่รู้ คือไม่รู้ในอริยสัจ ๔ หรือตามนัยอภิธรรมว่า อวิชชา ๘ มี ไม่รู้ในส่วนอดีต ไม่รู้ในส่วนอนาคต เป็นต้น อวิชชา ๔ คือ ความไม่รู้แจ้ง ไม่รู้จริง ในอริยสัจ ๔ มี ทุกข์ เป็นต้น
 สงฺขาร หมายถึง สภาพที่ปรุงแต่ง ได้แก่ สงฺขาร ๓ มี มีกายสงฺขาร เป็นต้น
 วิญญาณ หมายถึง ความรู้แจ้งอารมณ์ ได้แก่ วิญญาณ ๖ มี จักขุวิญญาณ เป็นต้น
 นาม หมายถึง นามและรูป ได้แก่ เวทนา สัญญา เจตนา ผสฺสะ มนสิการ หรือตามนัยอภิธรรมว่า นามขันธ์ ๓ + รูป ขันธ์ ๕ มี รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ เป็นต้น

^{๑๒} อภิ.วิ. (บาลี) ๓๕/๙๙/๘๕.

^{๑๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๓๔, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส.อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๙), หน้า ๒๕๒-๒๕๓.

อายตนะ หมายถึง อายตนะ ๖ ได้แก่ อายตนะภายใน ๖ มี จักขุ โสตะ ชฺวานะ เป็นต้น
 ผัสสะ หมายถึง ความกระทบ ความประจวบ ได้แก่ สัมผัส ๖ มี จักขุสัมผัส เป็นต้น
 เวทนา หมายถึง ความเสวยอารมณ์ ได้แก่ เวทนา ๖ มี เวทนาเกิดจากสัมผัสทางตา เป็นต้น
 ตัณหา หมายถึง ความทะยานอยาก ได้แก่ ตัณหา ๖ มี รูปตัณหา ตัณหาในรูป เป็นต้น
 อุปาทาน หมายถึง ความยึดมั่น ได้แก่ อุปาทาน ๔ มี กามอุปาทาน ความยึดมั่นในกาม เป็นต้น
 ภพ หมายถึง ภาวะชีวิต ได้แก่ ภพ ๓ มี กามภพ รูปภพ อรูปภพ เป็นต้น
 ชาติ หมายถึง ความเกิด ได้แก่ ความปรากฏแห่งชั้นทั้งหลาย การได้อายตนะ
 ชรามรณะ หมายถึง ความแก่และความตาย ได้แก่ ชรา คือ ความเสื่อมอายุ ความห่อหมอนทรีย์
 กับมรณะ คือ ความสลายแห่งชั้น ความขาดชีวิตินทรีย์ ทั้ง ๑๒ ข้อ เป็นปัจจัยต่อเนื่องกันไป หมุนเวียน
 เป็นวงจร ไม่มีต้นไม่มีปลาย เรียกว่า ภาวจักร คือ วงล้อหรือวงจรแห่งภพ^{๑๔} สาเหตุแห่งปัญหาทั้งหมด
 ความเป็นอยู่เปลี่ยนแปลง เกิดจากสังคมปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงทางด้านวัตถุอย่างรวดเร็วมาก
 ถึงแม้ว่าจะประสบปัญหาทางด้านเศรษฐกิจก็ตาม แต่การก่อสร้างไม่มีวันหยุดอยู่กับที่ เช่น สิ่งปลูกสร้าง
 ของเก่าเกิดการชำรุดเสียหายไปกาลเวลา ก็ต้องมีการซ่อมแซมสร้างขึ้นมาใหม่หมุนเวียนอยู่ต่อไปไม่มีวัน
 จบสิ้น
 สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลง เป็นต้น สิ่งแวดล้อมในอดีตกับปัจจุบันมีความแตกต่างกันเป็นอย่างมาก
 แบบหน้ามือเป็นหลังเลยทีเดียว กล่าวคือ ในอดีตสิ่งแวดล้อมด้านทรัพยากรธรรมชาติ เช่น มีป่าไม้ต้นไม้
 เป็นจำนวนมากและมีความอุดมสมบูรณ์ในทุกจังหวัด ทำให้ดินฟ้าอากาศดี มีฝนตกตรงตามฤดู ทำให้ระบบ
 การเกษตรกรรมให้ผลค่อนข้างดี แต่ปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงของดินฟ้าอากาศ ทำให้วิถีชีวิตของผู้คน
 เปลี่ยนตามไปด้วย ไม่มีสิ่งใดที่ที่คงที่อยู่ได้ตลอดไป
 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน มีหลักคิดสำคัญในเรื่องขององค์การสหประชาชาติว่า การพัฒนาไม่ควร
 ตั้งเป้าหมายไว้ที่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว เพราะที่ผ่านมาการพัฒนาทางเศรษฐกิจ
 จนเจริญเติบโตมากกลับเป็นผลร้ายเพราะนำไปสู่การทำลายสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมซึ่งทำให้ผล
 ของการพัฒนาไม่ยั่งยืน ดังนั้นการพัฒนาที่ยั่งยืนต้องรวมเป้าหมายหลักสามประการเข้าด้วยกัน กล่าวคือ
 พัฒนาด้านเศรษฐกิจ พัฒนาด้านสังคม และพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม^{๑๕}

^{๑๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๒๕๓-๒๕๔.

^{๑๕} พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ศาสนากับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs), (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ครั้งที่ ๒ บริษัทอมรินทร์ พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๖๒), หน้า ๑๐.

อย่างไรก็ตาม ที่ประชุมสหประชาชาติสรุปเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนเหลือ ๕ ข้อ เรียกว่า ๕s ดังนี้

- ๑) ประชาชน (People) หมายถึง การพัฒนาที่เกี่ยวกับคน คือมุ่งถึงการพัฒนาด้านสังคม
- ๒) ความมั่นคง (Prosperity) หมายถึงการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ
- ๓) โลกของเรา หมายถึง การพัฒนาที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อมบนโลกนี้
- ๔) สันติภาพ (Peace) หมายถึง สันติภาพที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาทุกด้าน ถ้าไม่มีสันติภาพ การพัฒนาทุกด้านก็เป็นไปไม่ได้ การพัฒนาทุกด้านต้องนำไปสู่สันติภาพจึงจะมีความยั่งยืน
- ๕) หุ้นส่วน (Partnership) หมายถึง การเรียกร้องให้ทุกฝ่ายร่วมมือด้วยช่วยกัน คนละไม้คนละมือในการผลักดันให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน^{๑๖}

การพัฒนาสังคมปัจจุบันตามหลักไตรสิกขา

พระพุทธศาสนามีแนวทางพัฒนาสังคมปัจจุบันแบบบูรณาการ ตามหลักการพัฒนาที่ทำให้เข้าใจได้ไม่ยาก แนวทางการดำเนินชีวิตในเบื้องต้น คือ ไตรสิกขา หรือ สิกขา ๓ อย่าง ได้แก่

๑) **อิสิลสิกขา** สิกขาคือศีลอันยิ่ง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในทางความประพฤติอย่างสูงมุ่งไปในทางสงบเรียบร้อย ไม่มีการก่อเรื่องราวุ่นวายเสียหาย นำมาแต่ความสุขกายสุขใจ

๒) **อิจิตตสิกขา** สิกขาคือจิตอันยิ่ง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมจิตเพื่อให้เกิดคุณธรรมเช่น สมาธิอย่างสูงไปในทางสงบใจ ไม่เดือดร้อนใจ ได้พบแต่ความเย็นใจสบายใจสุขใจ

๓) **อิปัญญาสิกขา** สิกขาคือปัญญาอันยิ่ง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมปัญญาเพื่อให้เกิดความรู้แจ้งอย่างสูงไปในทางฝึกฝนความคิดสติปัญญา จะนำพาชีวิตไปสู่ความเจริญอกงาม

ทั้ง ๓ ข้อนี้เรียกแบบง่าย ๆ สั้น ๆ ว่า ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งเป็นพื้นฐานแห่งกรรมฐานควรศึกษาหลักสำคัญเบื้องต้นตามหลักสิกขา หรือ ไตรสิกขา คือ ข้อที่จะต้องศึกษา ข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับศึกษา คือ ฝึกหัดอบรม กาย วาจา จิตใจ และปัญญา ให้ยิ่งขึ้นไปจนบรรลุความประสงค์ที่ตั้งไว้ หรือถึงจุดหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน ซึ่งจะนำไปสู่การดับแห่งปัญหาทั้งหมดทั้งมวล

สิกขา ๓ ประการนี้ จะทำให้เข้าใจในการนำไปบูรณาการในการปฏิบัติด้านการพัฒนาสังคมที่เป็นปัญหาหลักใหญ่ ๆ ๔ อย่าง ได้แก่

๑) **พัฒนาปัญหาเศรษฐกิจ** พัฒนาด้วยวิธีการพัฒนาแบบถูกต้อง ได้แก่ พัฒนาตรงที่การดำรงชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน โดยให้ชุมชนเป็นชุมชนที่มีคุณธรรมจริยธรรม ตามหลัก ไตรสิกขา คือ มีศีล ความเรียบร้อย ติงาม ไม่เบียดเบียนกัน เป็นชุมชนที่ปกติสงบสุข มีสมาธิ คือ ตั้งใจในการทำมาหากิน มีศีลธรรม จริยธรรม รู้จักหน้าที่ของตน รักชุมชนของตนเอง และมีปัญญา คือ รู้จักแนวทาง วิธีการนำเอา

^{๑๖} พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ศาสนากับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs), หน้า ๑๑.

หลักคุณธรรมจริยธรรม ไปพัฒนาวิถีชีวิต ครอบครัว การงาน ชุมชน แหล่งที่อยู่อาศัย บ้านเรือนของตนเอง ให้เป็นชุมชนที่มีเศรษฐกิจที่อุดมสมบูรณ์ เจริญ มั่งคั่ง ยั่งยืน

๒) พัฒนาปัญหาสังคม พัฒนาด้วยวิธีการพัฒนาแบบตรงปัญหา ได้แก่ เข้าใจปัญหาสังคมที่เกิดขึ้น รู้สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาสังคม รู้แนวทางที่เริ่มต้นพัฒนาเพื่อให้เกิดความสงบสุข ตามหลัก ไตรสิกขา สร้างสังคมให้เป็นสังคมที่มีศีลธรรม คุณธรรมจริยธรรม เป็นสังคมที่ห่างจากบาปมุก ห่างจากอกุศลธรรมทั้งหลายทั้งปวง สนับสนุนให้สังคมเป็นสังคมที่มีความสามัคคีปรองดอง มีครอบครัวที่อบอุ่น ตั้งมั่นในพระรัตนตรัย มีความเชื่อมั่นในศีล สมาธิ และปัญญา พร้อมทั้งจะก้าวไปสู่สังคมแห่งคุณธรรมจริยธรรม

๓) พัฒนาปัญหาสิ่งแวดล้อม พัฒนาด้วยวิธีการพัฒนาให้เป็นไปตามหลักไตรสิกขา คือ เป็นสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่ น่าอาศัย ปราศจากอกุศลธรรมทั้งปวง มีความพร้อมที่ดีทั้งสิ่งแวดล้อมด้านมนุษย์ สิ่งแวดล้อมด้านที่อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อมด้านธรรมชาติ เป็นแหล่งที่เหมาะสมแก่การดำรงชีวิต มีความปลอดภัย ไร้มลพิษ ไม่มีอันตรายทั้งในด้านปัจจัย ๔ คือ (๑) อาหาร (๒) เสื้อผ้า (๓) ที่อยู่อาศัย และ (๔) ยารักษาโรค

บทสรุป

ปัญหาสังคมเกิดมาจากปัจจัยหลายสิ่งหลายประการที่มนุษย์เข้าใจว่า เป็นการยากที่จะแก้ไขปัญหาให้ลดลงหรือให้หมดไปได้ การทำความเข้าใจเนื้อหาประเด็นต่าง ได้แก่ (๑) สาเหตุหรือปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาสังคม (๒) ลักษณะของโครงสร้างสังคมที่มีส่วนทำให้เกิดปัญหาสังคม (๓) ประเภทของปัญหาสังคม (๔) ปัญหาสังคมที่สำคัญของชาวโลก (๕) สาเหตุของปัญหาสังคมตามแนวคิดของพระพุทธศาสนา และ (๖) การพัฒนาสังคมปัจจุบันแบบบูรณาการที่ยั่งยืน ทั้งหมดนี้จะทำให้มองเห็นแนวทางและวิธีการในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคมได้อย่างง่ายขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ควรฝึกฝนในการพัฒนาสังคมตามแนวทางแห่ง ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นพื้นฐานแห่งกรรมฐาน ควรศึกษาหลักสำคัญเบื้องต้นตามหลักสิกขา หรือ ไตรสิกขา คือ ข้อที่จะต้องศึกษา, ข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับศึกษา คือ ฝึกหัดอบรม กาย วาจา จิตใจ และปัญญา ซึ่งจะนำไปสู่การดับแห่งปัญหา และพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ให้บรรลุความประสงค์ที่ตั้งไว้

บรรณานุกรม

ทัศนีย์ ทองสว่าง. **สังคมวิทยา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๙.

ดำรง ฐานดี. **สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๗. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓.

ณัจฉลดา พิชาติบัญชาการ. **ปัญหาสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๐.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๓๔. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส.อาร์. พรีนติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๙.

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **ศาสนากับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: บริษัทอมรินทร์ พรีนติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๖๒.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก พ.ศ. ๒๕๕๐**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. **การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. ๒๕๖๔** **ตัวราชอาณาจักร**. กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, ๒๕๖๔.